

Branje računovodskih poročil
od obrazca do vsebine
(bilanca stanja in izkaz uspeha)

Mag. Branko Mayr, univ.dipl.oec., pooblaščen revizor
Darinka Kamenšek, univ.dipl.oec., revizor

O avtorjih:

Avtorja sta revizorja revizijske družbe ITEO-ABECEDA, d.o.o. in se kot taka za obravnavanim vprašanjem, branje računovodskih izkazov, srečujeta vsak dan. Branko Mayr je zraven tega nosilec predmeta Računovodstvo in controlling za podjetnike in predmeta Davki za podjetnike na Visoki strokovni šoli za podjetništvo, Darinka Kamenšek pa je asistentka pri istih predmetih.

VSEBINA:

1. UVOD	3
2. BILANCA STANJA	4
<i>KAJ JE BILANCA STANJA?</i>	4
<i>VSEBINA BILANCE STANJA</i>	4
<i>VSEBINA, OBLIKA BILANCE STANJA</i>	6
<i>Kako razumeti, brati bilanco stanja?</i>	9
3. IZKAZ USPEHA	12
<i>Kaj je izkaz uspeha?</i>	12
<i>Vsebina izkaza uspeha</i>	12
<i>Vsebina, oblika izkaza uspeha</i>	16
<i>Izrazna moč izkaza uspeha</i>	17
4. IZRAZNOST BILANCE STANJA IN IZKAZA USPEHA - povezano	17
5. SKLEP	20

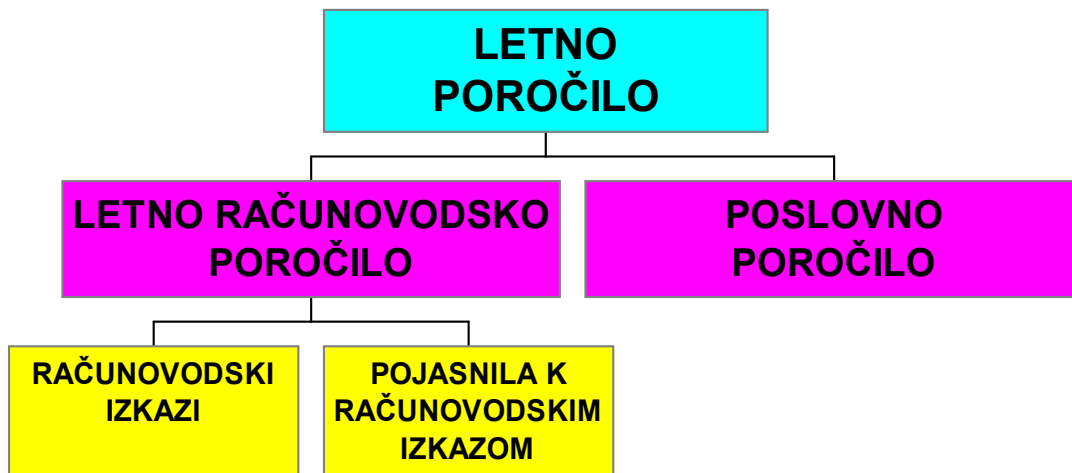
KAZALO SLIK:

Slika 1: Letno poročilo	3
Slika 2: Shema bilance stanja - 1	4
Slika 3: Shema bilance stanja - obrazec	6
Slika 4: Shema bilance stanja - 2	10
Slika 5: Bilanca stanja - razčlenjena	11
Slika 6: Shema izkaza uspeha - 1	12
Slika 7: Povezava med bilanco stanja in izkazom uspeha	13
Slika 8: Izdatki	14
Slika 9: Stroški.....	14
Slika 10: Odhodki	15
Slika 11: Prihodki, prejemki	15
Slika 12: Sodila.....	18
Slika 13: Izbor sodil.....	19

1. UVOD

Podjetniki pri svojem delu pogosto potrebujemo informacije o poslovanju naših poslovnih partnerjev. Razberemo jih lahko v različnih poročilih, med katerimi smo izpostavili letna poročila.

Slika 1: Letno poročilo

Poročila so namenjena notranjim (npr. poslovodstvo) in/ali zunanjim uporabnikom (država, banke ipd.). Notranje informacije, zaradi njihove vsebine, podjetja varujejo kot poslovno skrivnost. Zato smo odvisni od informacij, ki so namenjene zunanjim uporabnikom. Pri branju različnih poslovnih poročil moramo biti pazljivi. Pogosto je njihov namen sporočiti bralcu določene ciljno usmerjene vsebine. Zato so včasih nepopolna in kot taka lahko tudi zavajajoča. To pa ne valja za računovodska poročila. Ta so objavljena v različnih javnih bazah. V kolikor jih želimo čim koristneje uporabiti moramo razumeti njihovo vsebino. Predpogoj razumevanja pa je poznavanje tehnike sestave takih poročil ali z drugimi besedami, poznati moramo jezik v katerem so sestavljena.

Računovodska poročila so sestavljena na osnovi knjigovodskih podatkov. Pri njihovem branju moramo upoštevati slabosti računovodstva. Med njimi izpostavljamo dve:

1. računovodstvo ne meri vrednosti posla
Kot primer lahko navedemo, da v računovodskih izkazih ne vidimo kvalitete zaposlenih, kvalitete prodajnega in nabavnega trga in podobno.
2. slabosti vezane na vrednotenje sredstev.
Računovodstvo vrednoti sredstva po njihovi zgodovinski (nakupni) vrednosti, ki se v času spreminja za revalorizacije in/ali odpise. Zaradi uporabe različnih računovodskih politik vrednotenja sredstev (različne metode vrednotenja) in različnih drugih dejavnikov je knjigovodska vrednost praviloma različna od njihove poštene tržne vrednosti. Tako smo na primer kupili neko zemljišče, sedaj pa se, npr. zaradi spremembe urbanističnih načrtov, spremeni njegova uporabnost. Nova dovoljena raba bo seveda vplivala na tržno vrednost. Vedeti moramo, da v poslovnih knjigah izkazana vrednost posameznega sredstva na dolgi rok ne sme presegati njegove

poštene tržne ali nadomestljive vrednosti. To pomeni, da se v računovodskih izkazih praviloma izkazujejo vrednosti, ki ne presegajo iztržljivih vrednosti. To pa je res le ob predpostavki, da računovodski izkazi prikazujejo pošteno in resnično sliko poslovanja podjetja. Kako vemo, da jo izkazujejo? Eno od zagotovil, da je tako, je revizorjevo mnenje o računovodskih izkazih. Zato je koristno uporabljati revidirane računovodske izkaze.

Najpomembnejši računovodski poročili, ki se prikazujeta v javnih bazah, sta BILANCA STANJA IN IZKAZ USPEHA. Kaj nam prikazujeta? Kako ju pravilno brati? Kako ju razumeti? Takih in podobnih vprašanj je veliko. Odgovori niso preprosti. Upamo, da smo s tem sestavkom, v katerem prikazujemo temeljne vsebine in izraznosti bilance stanja in izkaza uspeha, omogočili njihovo lažje razumevanje. Prikaz ni namenjen računovodjem, zato smo računovodske izkaze ustrezno prilagodili, poenostavili

2. BILANCA STANJA

KAJ JE BILANCA STANJA?

Bilanca stanja ima dve medsebojno uravnoteženi strani. Imenujemo ju AKTIVA IN PASIVA. Na AKTIVI so sredstva, na PASIVI pa obveznosti do virov sredstev.

Poenostavljena shema ima naslednji izgled:

Slika 2: Shema bilance stanja - 1

AKTIVA	PASIVA
SREDSTVA	VIRI SREDSTEV

VSEBINA BILANCE STANJA

SREDSTVA:

Vsako podjetje ima premoženje, sredstva. Brez sredstev ni mogoče poslovati. Oblik sredstev je veliko. Med njimi so osnovna sredstva, pravice, terjatve, zaloge, denar in tako naprej. Glavna knjigovodska značilnost sredstev je, da izkazujejo stanje. Tako govorimo, da imamo v nekem trenutku neko stanje zalog, neko stanje terjatev, neko stanje ... Posamezne vrste sredstev imajo skupne lastnosti. Po njih so razvrščene v bilanco stanja. Prvo od meril razvrščanja sredstev je njihova vloga v poslovnem procesu, drugo njihova ročnost itd.. Ugotovljena stanja premoženja prikazujemo na aktivni strani bilance stanja.

Glede na ročnost so sredstva razdeljena v stalna in gibljiva sredstva. Za stalna sredstva je značilno, da jih uporabljamo dalj kot eno leto. Gibljiva sredstva pa uporabljamo znotraj enega leta (razen dolgoročnih terjatev).

Znotraj razdelitve po ročnosti pa se posamezna sredstva uvrščajo v različne vsebinske celote glede na njihovo vlogo v poslovnem procesu. Tako med dolgoročnimi sredstvi prikazujemo neopredmetena dolgoročna sredstva (nap. stroški ustanovitve podjetja), opredmetena osnovna sredstva (nap. zemljišča, zgradbe, stroji, oprema, itd.), dolgoročne finančne naložbe (nap. delnice drugih podjetij) in popravek kapitala. Med gibljivimi sredstvi pa so zaloge (zaloge materiala, zaloge proizvodov, zaloga trgovskega blaga, itd.), terjatve do kupcev, kratkoročne finančne naložbe (denar, ki smo ga posodili drugim podjetjem za rok do enega leta), denar in aktivne časovne razmejitve.

VIRI SREDSTEV:

Čigavo je premoženje? Odgovor najdemo na pasivni strani bilance stanja oziroma med viri premoženja. Tam vidimo, da je premoženje lahko financirano z lastnimi ali tujimi viri. Lastne vire imenujemo z eno besedo kapital, tuje pa dolgovi. Enih in drugih je več vrst.

Vire podobno kot sredstva prikazujemo glede na njihovo ročnost in vsebino. Tako ločimo dolgoročne in kratkoročne vire sredstev. Dolgoročni viri imajo rok zapadlosti daljši od enega leta, kratkoročne vire pa bomo morali vrniti znotraj enega leta.

Med dolgoročnimi viri financiranja izkazujemo kapital (pripada lastnikom – zagotovili so ga lastniki kot svoj začetni vložek in kot povečanja oziroma zmanjšanja v času), dolgoročne rezervacije, dolgoročne obveznosti (različna posojila).

Med kratkoročnimi viri financiranja izkazujemo obveznosti do dobaviteljev in finančne obveznosti, ki zapadejo v plačilo v roku enega leta. Med take se uvrščajo kratkoročne obveznosti iz financiranja in poslovanja ter pasivne časovne razmejitve.

Po vsebini vire delimo na lastniške in tuje ali dolžniške. Lastniški viri kot pove že samo ime, so tisti, ki so jih zagotovili lastniki in so vedno dolgoročni (oblike kapitala: osnovni, vplačani presežek kapitala, rezerve itd.). Tuji ali dolžniški viri so viri, ki smo jih uspeli pridobiti izven podjetja (banke, dobavitelji) in so lahko kratkoročni ali dolgoročni.

VSEBINA, OBLIKA BILANCE STANJA

Sredstva in njihove vir prikazujemo v bilanci stanja. Bilanca stanja ima lahko naslednjo vsebino in obliko:

Slika 3: Shema bilance stanja - obrazec

SHEMA BILANCE STANJA V SMISLU SLOVENSКИH RAČUNOVODSKIH STANDARDOV

Tabela A-1: Shema bilance stanja v smislu slovenskih računovodskih standardov

S R E D S T V A	OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV
A. Stalna sredstva <i>Neopredmetena dolgoročna sredstva</i> <i>Opredmetena osnovna sredstva</i> <i>Dolgoročne finančne naložbe</i> <i>Popravek kapitala</i>	A. Kapital <i>Osnovni kapital</i> <i>Vplačani presežek kapitala</i> <i>Rezerve</i> <i>Preneseni čisti dobiček ali izguba prejšnjih let</i> <i>Revalorizacijski popravek kapitala</i> <i>Nerazdeljeni čisti dobiček ali izguba poslovnega leta</i>
B. Gibljava sredstva <i>Zaloge</i> <i>Dolgoročne terjatve iz poslovanja</i> <i>Kratkoročne terjatve iz poslovanja</i> <i>Kratkoročne finančne naložbe</i> <i>Denarna sredstva</i> <i>Aktivne časovne razmejitve</i>	B. Dolgoročne rezervacije C. Dolgoročne obveznosti iz financiranja Č. Dolgoročne obveznosti iz poslovanja D. Kratkoročne obveznosti iz financiranja E. Kratkoročne obveznosti iz poslovanja F. Pasivne časovne razmejitve

V posameznih postavkah bilance stanja prikazujemo:

A. AKTIVA

Zajema STALNA IN GIBLJIVA SREDSTVA.

A.a.) STALNA SREDSTVA:

Med stalnimi sredstvi prikazujemo sredstva, ki so v podjetju več kot leto dni. Po vsebini jih lahko razdelimo v:

- neopredmetena dolgoročna sredstva in opredmetena osnovna sredstva
- dolgoročne finančne naložbe in
- popravek kapitala

A.a.a) Neopredmetena dolgoročna sredstva in opredmetena osnovna sredstva se uporabljajo za ustvarjanje učinkov. V procesu ustvarjanja učinka se trošijo. Njihov letni potrošek meri letna amortizacija (strošek amortizacije). Med neopredmetenimi dolgoročnimi sredstvi prikazujemo izdatke za patente, licence, koncesije, vlaganja v tuja osnovna sredstva in druge podobne izdatke. Njihova skupna lastnost je, da so neopredmeteni (ne morete jih prijeti, se jih dotakniti ipd.). Med opredmetenimi osnovnimi

sredstvi prikazujemo izdatke za nepremičnine, stroje, opremo in podobno. Tukaj prikazujemo tudi izdatke za zemljišča in umetnine. Za zemljišča in umetnine je značilno, da se izdatki zanje ne potrošijo (zemlja se ne potroši, umetnine ne izgubljajo na vrednosti...), to pomeni, da se ne amortizirajo.

A.a.b) Dolgoročne finančne naložbe

so lahko naložbe v kapital drugih podjetij, dana posojila in podobno. Naložbe v druga podjetja so lahko izdatki za nakup večinskega ali manjšinskega deleža. Glede na njihov obseg (večinski, manjšinski) je njihovo knjigovodsko izkazovanje različno. Dolgoročne finančne naložbe so posebno izrazite pri holdinški organiziranost, kjer matično podjetje (holding) izkazuje svoje vloške v odvisna podjetja (podjetja hčere).

A.a.c) Kot slednja oblika se pojavlja popravek kapitala. Po vsebini prikazuje nevplačane kapitalske deleže ali pa izdatke za kupljene lastne delnice oziroma poslovne deleže. Nekateri bralci bilanc so zelo previdni pri obravnavi teh postavk, saj praviloma pomenijo zmanjšanje kapitala (nevplačani kapital ali odkupljeni lastni kapital). Skrajnost je, če njihova vrednost doseže vrednost kapitala. To pomeni, da podjetje nima več kapitala. Taka vsebina pa bi bila v nasprotju z zakonom o gospodarskih družbah.

A.b.) GIBLJIVA SREDSTVA

so praviloma sredstva, ki se v podjetju zadržujejo manj kot leto dni. Najpomembnejši del gibljivih sredstev so obratna sredstva. Mednje štejemo zaloge, terjatve in denar. Med zalogami prikazujemo izdatke za material ali trgovsko blago. Ko material vložimo v proizvodnjo nam skupaj z izdatki za ostale produkcijske tvorce (delo, storitve, delovna sredstva) sooblikuje zaloge učinkov (gotovih ali nedokončanih). Gotove učinke prodamo. Za prodajno vrednost vzpostavimo terjatve do kupcev. Ko so plačane povečujejo postavko denarja.

Zraven obratnih sredstev sestavljajo gibljiva sredstva še druge postavke, kot so razne terjatve, aktivne časovne razmejitev in kratkoročne finančne naložbe. O finančnih naložbah smo že govorili, zato dodajmo le, da se tukaj izkazujejo tiste naložbe, ki bodo odtujene prej kot v enem letu. Med raznimi drugimi terjatvami prikazujemo terjatve do delavcev, terjatve do države in podobno. Nekateri izdatki takrat ko nastanejo še niso strošek (npr. vnaprej plačane naročnine za revije ipd.). Gre za aktivne časovne razmejitev. Gradbena podjetja in drugi, ki gradijo objekte katerih rok izgradnje je daljši kot leto dni pa na aktivnih časovnih razmejitvah prikazujejo dobičke vsebovane v teh nedokončanih objektih. Pri branju postavke aktivnih časovnih razmejitev je treba biti pazljiv in se zavedati, da so te postavke praviloma zelo majhne in da bodo v prihodnosti bremenile takratni rezultat poslovanja.

B. VIRI SREDSTEV

Stalno vprašanje je, kje smo dobili vire premoženja. V osnovi jih delimo na:

- a) lastniške (kapital)
- b) upniške (dolgovi)

B.a) KAPITAL

Predstavlja najkvalitetnejšo obliko virov financiranja sredstev. Praviloma je ta vir tudi najdražji. Njegove sestavine so osnovni kapital (kapital, ki je registriran na sodišču) in rezerve. Rezerve so lahko proste, statutarne in zakonske. Za zakonske je značilno, da jih predpisuje zakon (na primer pri delniških družbah 10 % osnovnega kapitala). Statutarne si podjetje določa v svojem statutu. Proste pa oblikuje s sklepi svojih organov upravljanja (skupščine).

Prav posebne oblika kapitala (po vsebini je tudi sestavina rezerv) je vplačani presežek kapitala. Postavka se najpogosteje pojavlja pri delniških družbah. Predstavlja presežek plačil nad nominalno vrednostjo delnice (dejansko plačilo za delnico je večje od njegove nominalne vrednosti) pri prvi izdaji delnic ali pri dokapitalizaciji. Tudi pri d.o.o. se pojavlja le ob ustanovitvi ali dokapitalizaciji in predstavlja presežek vplačila nad registrirano vrednostjo kapitala.

Zraven omenjenih kapitalskih virov se kot vir pojavljajo tudi nerazporejeni čisti dobiček (znesek čistega dobička, ki še ni razporejen za druge oblike kapitala ali za dividende) preteklih let ali tekočega leta. V primeru izgube pa govorimo o izgubi preteklih let ali tekočega leta (izguba zmanjšuje kapital).

V inflacijskih pogojih gospodarjenja se vse oblike kapitala revalorizirajo. Višina revalorizacije je odvisna od letne inflacije, ki jo merimo z rastjo cen na drobno. Rezultati revalorizacije so sestavina kapitala.

B.b.) OBVEZNOSTI

Obveznosti so naslednja oblika virov financiranja sredstev. Med njimi imajo prav posebno mesto dolgoročne rezervacije. Njihovo oblikovanje najlažje pojasnimo s potrebo oblikovanja rezervacij za pričakovane stroške vzdrževanja opredmetenih osnovnih sredstev. Drugi primer je oblikovanje rezervacij za stroške, ki bodo nastali z odpravljanjem napak na proizvodih v njihovem garancijskem roku. Podobnih primerov je še več. Dolgoročne rezervacije so oblikovane za obdobje daljše od enega leta, vendar najdalj pet let. Praviloma jih oblikujemo na osnovi v posebnem elaboratu prikazane potrebe. V primeru, da niso porabljene za pričakovane namene povečujejo prihodke.

Podobno vsebino imajo tudi pasivne časovne razmejitev. Tudi pri njih gre za oblikovanje rezerv za bodoče izdatke, ki bodo nastali v enem letu ali za prihodke, ki v časi obravnave še nimajo značaja prihodkov. Ta značaj bodo dobili šele v naslednjem letu, zato se prikazujejo na pasivnih časovnih razmejitvah.

Ostale obveznosti so obveznosti do tretjih. Lahko so dolgoročne ali kratkoročne. Dolgoročne so oblikovane za obdobje daljše od enega leta, kratkoročne pa za obdobje do enega leta. Take obveznosti so obveznosti do kreditodajalcev, obveznosti do države, obveznosti do delavcev, obveznosti do dobaviteljev in podobno.

V kratkem smo prikazali osnovne vsebine posameznih postavk bilance stanja. Seveda pa oblika bilance ni vedno taka, kot je prikazana zgoraj. Zraven prikazanega vzporednega

prikaza uporabljamo tudi zaporedni prikaz bilance stanja. Pri zaporednem prikazu so najprej prikazana sredstva in njihovi viri. To nas ne sme motiti, saj v bistvu gre za enako vsebino, le oblika prikaza je drugačna.

Kako razumeti, brati bilanco stanja?

Bilanca stanja nam nudi veliko informacij. Preden pa jo beremo se moramo prepričati ali nam prikazuje resnično in pošteno sliko poslovanja podjetja. Pri tem se lahko opiramo na revizorjevo mnenje ali pa si pridobimo druga zagotovila (npr. ogled premoženja, pogovor s poslovnim partnerjem itd.)

Pogosto želimo odgovor na vprašanje ali bo podjetje sposobno poplačati svoje obveznosti. Eno od sodil je razmerje med dolgoročnimi sredstvi in dolgoročnimi viri. To pomeni, da nas zanima na kakšen način so financirana sredstva v podjetju. Pri tem je zelo koristno poznati nekaj osnovnih pravil presojanja ustreznosti financiranja. Eno je tako imenovano pravilo ročnosti, ki pravi, da je potrebno dolgoročna sredstva financirati z dolgoročnimi viri in kratkoročna sredstva s kratkoročnimi viri. Tako bomo npr. v bilanci med sredstvi našli osnovna sredstva (zemljišča, zgradbe, opremo, itd.), ki so po ročnosti dolgoročna sredstva. (Pri poslovanju jih bomo uporabljali več let, saj se postopoma obrabljajo in tako z obračunom amortizacije izgubljajo svojo knjigovodsko vrednost oziroma jo prenašajo na poslovne učinke). Na pasivni strani bilance pa imamo dolgoročni vir financiranja, ki je lahko kapital in/ali dolgoročno posojilo. Če je vir financiranja osnovnih sredstev kapital je to zelo kvaliteten vir financiranja, saj praviloma nima roka zapadlosti (kapital so zagotovili lastniki in ga dobijo vrnjenega le če podjetje preneha obstajati ali v primeru dekapitalizacije). Če je vir financiranja osnovnih sredstev dolgoročno posojilo je kvaliteta tega vira odvisna od roka vračila posojila, glede na čas, ko bomo uporabljali (amortizirali) osnovno sredstvo. Na primer, če kupimo stroj za katerega predvidevamo, da bo njegova življenjska doba 5 let je tudi najbolj primerno, če pridobimo posojilo za takšno obdobje. V primeru, da ročnost ni usklajena in financiramo dolgoročna sredstva delno tudi s kratkoročnimi viri, se nam zgodi, da moramo vir financiranja vrniti prej kot smo uspeli z uporabo sredstva ustvariti učinke, ki nam bodo prinesli prilive, ki nam omogočajo vrnitev vira financiranja. To pa pomeni, da bomo verjetno imeli težave pri plačevanju svojih obveznosti.

Seveda nam bilanca stanja daje tudi številne druge informacije. Tako lahko primerjamo kratkoročne terjatve s katkoročnimi obveznostmi, terjatve do kupcev s terjatvami do dobaviteljev, terjatve do kupcev povečane za zaloge z obveznostmi do dobaviteljev itd. Kaj primerjamo in zakaj je odvisno od naših potreb.

Pri uporabi informacij o financiranju moramo vedeti, da nekih idealnih razmerij ni. Na presojo kvalitete dobljenega rezultata vpliva veliko dejavnikov. Med njimi lahko omenimo le dejavnost. Pomagamo si s podatki, ki veljajo za primerljivo podjetje.

Pogosto je vprašanje cena pridobljenih virov financiranja. Obstoječi viri financiranja lahko terjajo spremembe v obsegu posameznih virov, na primer dokapitalizacija, sprememba kapitala v dolg in podobno. Pri odločanju idealne strukture financiranja je izrednega treba upoštevati razmerje med ceno in potrebno kvaliteto virov. Tukaj velja pravilo, da so tvegani viri (na primer kapital) dražji od netveganih (na primer bančna posojila).

Koliko je knjigovodska vrednost podjetja?

Odgovor najdemo v bilanci stanja. Po vsebini je to vrednost kapitala. Ugotovimo jo lahko tudi z upoštevanjem spodnjega pravila:

$$\mathbf{S - O = K}$$

S = SREDSTVA

O = OBVEZNOSTI

K = KAPITAL

Gornje lahko prikažemo tudi v prikazni shemi:

Slika 4: Shema bilance stanja - 2

AKTIVA	PASIVA
S	K
	O

Iz gornjega prikaza lahko izpeljemo:

$$\mathbf{S - O = K}$$

$$\mathbf{S - K = O}$$

$$\mathbf{O + K = S}$$

Zraven informacij, ki smo jih pridobili s primerjavo med postavkami aktive in pasive (sodila vodoravnega finančnega ustroja) so pomembne tudi informacije o sestavi aktive ali pasive. Govorimo o deležih posameznih sredstev oziroma njihovih virov v celotnih sredstvih ali virih ali v vsebinskih celotah tako aktive kot pasive (na primer obseg terjatev med gibljivimi sredstvi). Te kazalnike teorija obravnava kot kazalnike financiranja (struktura pasive) oziroma investiranja (struktura aktive). Izredna je njihova izraznost, če primerjamo bilance več zaporednih obdobj.

Prepričani smo, da se strinjate, da je branje same bilance stanja in razpoznavanje prikazanih vsebine preprosto. Pri tem pa moramo vedeti, kaj so to osnovna sredstva, kaj

so terjatve, obveznosti, kapital in tako naprej in kakšna je njihova vloga v poslovnem procesu. To so kategorije, ki jih podjetniki srečujemo vsak dan in smo jih sprejeli kot sestavino svojega poslovanja, saj se zavedamo misli ameriških poslovnežev, ki pogosto pravijo: »Računovodstvo je jezik poslovnežev«.

Navedeno lahko strnemo v poenostavljeni shemi, ki je lahko koristen pripomoček pri branju bilance stanja.

Slika 5: Bilanca stanja - razčlenjena

BILANCA STANJA:

AKTIVA		PASIVA	
A. STALNA SREDSTVA ♦ Neopredmetena dolgoročna sredstva Vlaganja v tuja osnovna sredstva, ustanovna vlaganja, patenti, licence, koncesije ipd. ♦ Opredmetena osnovna sredstva Oprema, zgradbe, stroji ♦ Dolgoročne finančne naložbe Delnice, deleži, posojila ♦ Popravek kapitala Lastne delnice, deleži	S	K	A. KAPITAL ♦ Osnovni kapital ♦ Vplačani presežek kapitala ♦ Rezerve ♦ Preneseni čisti dobiček ali izguba preteklih let ♦ Revalorizacijski popravek kapitala ♦ Nerazporejeni čisti dobiček ali izguba poslovnega leta
B. GIBLJIVA SREDSTVA ♦ Zaloge Zaloge materiala, proizvodnje, gotovih učinkov, trgovskega blaga ♦ Dolgoročne terjatve iz poslovanja ♦ Kratkoročne terjatve iz poslovanja Kupci, druge terjatve ♦ Kratkoročne finančne naložbe Delnice, deleži, posojila <i>Denarna sredstva</i> ♦ Aktivne časovne razmejitev			O

3. IZKAZ USPEHA

Kaj je izkaz uspeha?

To je računovodski izkaz v katerem prikazujemo rezultate poslovanja v nekem časovnem obdobju. Običajno obdobje je leto. V njem prikazujemo prihodke in odhodke. Razlika med enimi in drugimi je rezultat poslovanja v obravnavanem obdobju.

Vsebina izkaza uspeha

Vsebino izkaza uspeha prikazujemo v spodnji shemi:

Slika 6: Shema izkaza uspeha - 1

IZKAZ USPEHA
PRIHODKI — ODHODKI
== DOBIČEK/IZGUBA — DAVKI IZ DOBIČKA
== ČISTI DOBIČEK/IZGUBA

Predeno se seznanimo z osnovnimi kategorijami moramo poznati ključen princip, ki se glasi:

a)

DOBIČEK POVEČUJE SREDSTVA
IZGUBA ZMANJŠUJE SREDSTVA

Gornjo trditev najlažje prikažemo na primeru: Imamo 10.000 SIT denarja. Za ta denar smo kupili trgovsko blago, ki smo ga prodali za 12.000 SIT. V blagajni imamo 12.000

SIT. Imamo 2.000 SIT več kot na začetku. Povečala so se denarna sredstva. Povečanje sredstev predstavlja dobiček. Povsem drugačna slika pa nastopi pri izgubi. Takrat imamo na koncu manj denarja kot na začetku. Zmanjšanje predstavlja izgubo. Vidimo, da se dobiček ali izguba neposredno izrazi na povečanju oziroma zmanjšanju sredstev.

b)

DOBIČEK-IZGUBA PRIPADA LASTNIKOM, KAPITALU

Izgubo oziroma dobiček izračunamo v izkazu uspeha. V kolikor izhajamo iz gornje trditve lahko nesporno trdimo, da je izkaz uspeha neposredno povezan s postavko kapitala na pasivi bilance stanja. Lahko trdimo, da je izkaz uspeha izračun prirasta ali zmanjšanja kapitala, ki je posledica delovanja podjetja.

To povezavo prikazujemo v spodnji shemi:

Slika 7: Povezava med bilanco stanja in izkazom uspeha

AKTIVA	PASIVA	IZKAZ USPEHA
S	O	PRIHODKI – ODHODKI — DAVKI ==
	K	REZULTAT (dobiček ali izguba)
Prirast ali zmanjšanje sredstev = rezultat	Povečanje/zmanjšanje kapitala za rezultat	

Bilanca stanja in izkaz uspeha sta neposredno povezana.

Najpomembnejše sestavine izkaza uspeha so prihodki in odhodki. Enih in drugih je veliko. V izkazu uspeha jih združujemo po njihovi vsebini. PRIHODKI se delijo na prihodke iz poslovanja, finančne prihodke in izredne prihodke. Enaka je tudi razdelitev ODHODKOV. Kot razlike med posameznimi vrstami prihodkov in odhodkov nastopajo rezultat iz poslovanja (delovanja, ipd.) rezultat iz financiranja in rezultat iz izrednega delovanja.

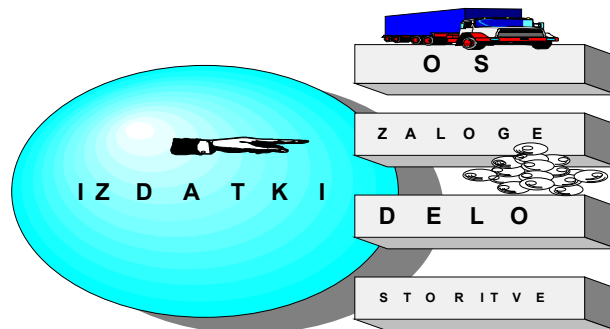
Med prihodki iz poslovanja so prihodki od prodaje na različnih trgih. Med odhodki od prodaje pa prikazujemo tiste stroške, ki so bili potrebni za uresničitev prodanega. Pri tem igrajo pomembno vlogo tudi izbrane računovodske politike (na primer vrednotenje zalog). Prihodke od financiranja in odhodke od financiranja predstavljajo obresti in podobni stroški. Prihodke in odhodke iz izrednega delovanja predstavljajo prihodki oziroma stroški, ki jih ne moremo uvrstiti v eno od prikazanih kategorij. Najpogosteje pa so tukaj stroški ali prihodki, ki se nanašajo na pretekla obdobja.

Govorimo o stroških, odhodkih, prihodkih. Prepričani smo, da podjetniki te kategorije dobro poznajo zato jih ne pojasnjujemo. Ne glede na to pa jih povzemamo v spodnji shemi. Pri tem pa smo priključili še pojem izdatka in prejemka. Naš namen je prikazati pot od izdatka pa do prejemka.

Najprej obravnavamo pot od : (IZ)datek => (S)trošek => (O)dhodek

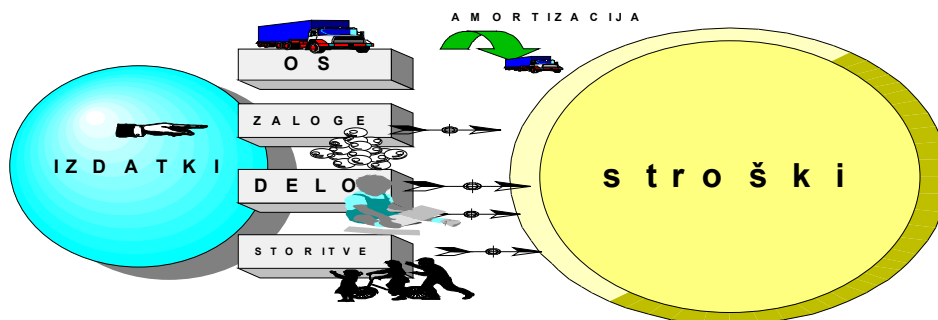
Izdatek je vse, kar smo izdali, da smo pridobili prvino poslovnega procesa (material, delo, delovna sredstva, storitve).

Slika 8: Izdatki

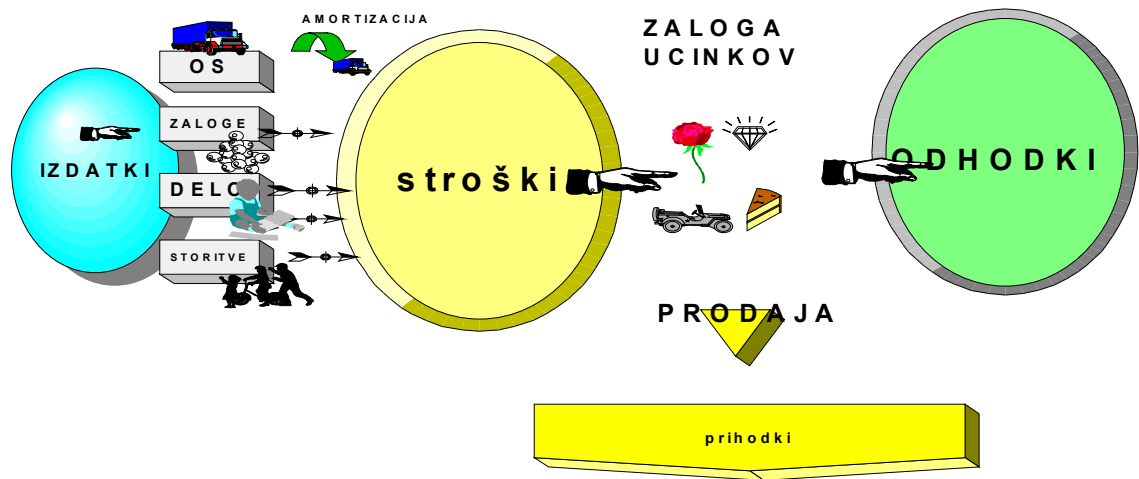
Takrat, ko smo posamezno prvino poslovnega procesa porabili (material smo dali v proizvodnjo, proizvajali smo na strojih ipd.) je nastal strošek.

Slika 9: Stroški

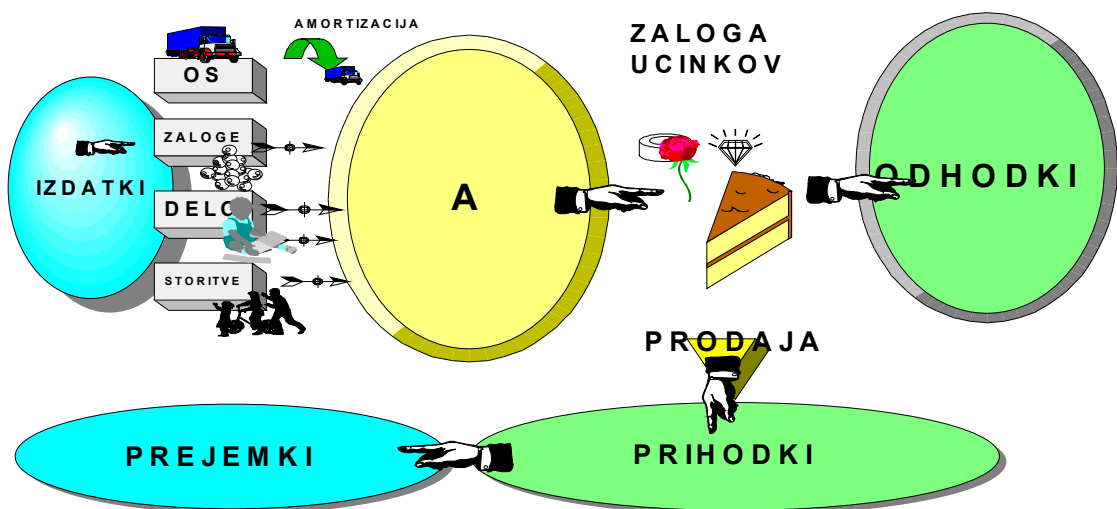
Rezultat naše aktivnosti (lahko je proizvod ali storitev) smo prodali, izročili kupcu. Takrat nastane odhodek. Nastane v višini stroškov, ki so vsebovani v prodanih učinkih.

Slika 10: Odhodki

Ostala je le še vnovčitev terjatev oziroma odenarjenje prihodkov. (P)rihodek => (PR)ejemek.

Slika 11: Prihodki, prejemi

Med postavkami izkaza uspeha prikazujemo različne prihodke in odhodke (glede na analitično vsebino slednjih) in razlike med slednjimi. Predstavili bomo le najpomembnejše. Med čistimi prihodki od prodaje prikazujemo prihodke dosežene s prodajo učinkov. Prav posebno vprašanje se nanaša na povečanje ali zmanjšanje zalog proizvodov in nedokončane proizvodnje. Po vsebini so tukaj prikazani stroški, ki so bili potrebni za njihovo uresničitev. V primeru, da je teh stroškov več ali manj kot v začetku leta se ta razlika prišteje oziroma odšteje od čistih prihodkov od prodaje. Naslednja oblika prihodkov oziroma odhodkov je vezana na financiranje (obresti, revalorizacija ipd.). Prav posebno pozornost si zaslužijo izredni prihodki in odhodki, ki so ustvarjeni z dejavnostmi, ki niso vsakodnevne (npr. učinki prodaje osnovnih sredstev itd.). Podobno kot prihodki se delijo tudi odhodki na veliko vrst. Gre za stroške materiala, dela, storitev itd. V izkazih uspeha prikazujemo razlike med posameznimi prikazanimi kategorijami in jih različno poimenujemo (npr. kosmati donos, dobiček iz poslovanja ali izguba iz poslovanja, čisti dobiček itd.).

Izrazna moč izkaza uspeha

Izkaz uspeha nam prikazuje rezultat poslovanja v nekem obdobju. Pogosto želimo ugotoviti vsebino poslovnega izida. Zato zbiramo vsebinske prihodke in odhodke v različne skupine in kot razliko med njimi izračunavamo različne vrste poslovnega izida. Najpomembnejše so dobiček, čisti dobiček in izguba. Druge pomembnejše vrste poslovnega izida pa so: Prispevek za kritje, celotni kosmati dobiček, dobiček iz rednega delovanja, kosmati donos iz poslovanja in podobno.

Iz izkaza uspeha lahko z primerjavo med posameznimi prikazovanimi kategorijami merimo gospodarnost poslovanja. Tako sodilo bi lahko bilo: koliko enot čistega dobička smo ustvarili s 100 enotami prihodka. Sodil je veliko. Katero je najboljšo? Odgovor ni enostaven. Vsekakor pa priporočamo, da izbrano sodilo uporabljate stanovitno.

4. IZRAZNOST BILANCE STANJA IN IZKAZA USPEHA - POVEZANO

Pogosto najdemo veliko najrazličnejših informacij s primerjavo posameznih kategorij bilance stanja in izkaza uspeha.

Možne družine sodil (kazalnikov) prikazujemo v spodnji shemi.

Slika 12: Sodila

Pri prikazu bilance stanja smo uporabljali sodila investiranja, financiranja in vodoravnega finančnega ustroja. Pri prikazu izkaza uspeha smo govorili o gospodarnosti. Iz obravnavanih računovodskih izkazov pa lahko dobimo tudi podatke o donosnosti. Pri tem primerjamo ustvarjeni rezultat s potrebnimi sredstvi ali kapitalom. Odgovor je lahko: donosnost kapitala je 15 %. Seveda pa nikakor ne zapostavljamo drugih sodil. Obračanje sredstev, ki lahko prikazuje na primer čas od izdatka do prejema, je izrednega pomena. Sredstva zahtevajo pridobitev ustreznih virov. Viri pa so povezani s stroški financiranja. Torej več, kot je sredstev, več je virov, več je stroškov financiranja in obratno. Tudi dohodkovnost ni zanemarljiva. Dohodek je po svoji vsebini zelo blizu pojmu dodane vrednosti (davčna osnova pri DDV).

Podrobnejše predstavitve posameznih sodil presegajo okvir sestavka, zato sklenemo s priporočilom nekaj sodil, ki vam lahko koristijo pri branju računovodskih izkazov: V preglednici so prikazane tudi pričakovane vrednosti teh sodil. Sodila ne izvirajo iz slovenskega prostora, zato jih je treba obravnavati le kot grobo orientacijo.

Slika 13: Izbor sodil

FORMULA	DEJAVNOST	OD	DO
DOB = $\frac{\text{čisti dobiček}}{\text{poslovni prihodki}}$	STORITVE	1,6 %	2,9 %
	TRGOVINA	1,4 %	2,3 %
	PROIZVODNJA	2,5 %	8,6 %
ROA = $\frac{\text{čisti dobiček}}{\text{povprečno stanje sredstev}}$	STORITVE	5,1 %	11,2 %
	TRGOVINA	5,5 %	7,7 %
	PROIZVODNJA	6,5 %	6,9 %
PRIH = $\frac{\text{poslovni prihodki}}{\text{povprečno stanje sredstev}}$	STORITVE	3,2 %	3,8 %
	TRGOVINA	2,4 %	5,5 %
	PROIZVODNJA	0,8 %	2,6 %
ZAD = $\frac{\text{celotne obveznosti}}{\text{lastniški kapital}}$	STORITVE	118,2 %	124,6 %
	TRGOVINA	78,9 %	82,5 %
	PROIZVODNJA	63,0 %	96,2 %
ROE = $\frac{\text{čisti dobiček}}{\text{lastniški kapital}}$	STORITVE	9,5 %	18,2 %
	TRGOVINA	8,3 %	13,8 %
	PROIZVODNJA	13,1 %	13,1 %

Prilagojeno po: Needles, 1995, str. 259 in naprej

Pod posameznimi okrajšavami smo razumeli:

DOB – dobičkovnost poslovnih prihodkov; ROA – povrat sredstev; PRIH – prihodkovnost uporabljenih sredstev; ZAD – zadolženost; ROE – povrat lastniškega kapitala.

5. SKLEP

Verjamemo, da smo vas v prikazanem sestavku prepričali, da je zelo pomembno brati in uporabljati računovodske informacije. Njihova vsebina vam bo v veliko primerih koristen pripomoček pri sprejemanju poslovnih odločitev. Pri tem pa ponavljamo, da jih nikoli ne smemo obravnavati samostojno ampak le v povezavi z ostalimi informacijami.

LITERATURA

Mayr Branko: Računovodstvo in controlling za podjetnike, VSŠP, Ljubljana 1998.

Mayr Branko: Dinamično načrtovanje v malem podjetju, EF, Ljubljana 1997.

Needles J. Belverd, Jr.: Financial Accounting. Boston : Houghton Mifflin Company, 1995.